

Porro paffen tot je pletterstoned bent!

Jongerentaal voor eten, drinken, roken en drugs

Evelien Van Renterghem

Variaties vzw wil niet alleen de Vlaamse dialecten bestuderen, maar is ook geïnteresseerd in allerlei andere vormen van taalvariatie. Daarom is in dit project ook onderzoek verricht naar jongerentaal in verband met 'eten en drinken'. De resultaten vindt u in dit derde deel van 'Variatie(s) op je bord!'.

Om na te gaan welke dialectwoorden en -uitdrukkingen de Vlaamse jongeren hanteren om naar bepaalde begrippen te verwijzen i.v.m. voeding en drank hebben we een vragenlijst opgesteld. Tijdens de Wetenschapsweek (oktober 2006) werd een eerste proefenquête ingevuld door enkele scholieren uit verschillende scholen in Vlaanderen. Daaruit bleek echter dat die niet of nauwelijks eigen woorden kennen voor alledaagse voedingsmiddelen als groenten en fruit, vlees, brood, enzovoort. Die benoemen ze meestal met woorden uit de standaardtaal of uit het dialect, woorden die dus ook door volwassenen gebruikt worden. Wel gebruiken jongeren nogal wat verschillende woorden en specifieke uitdrukkingen voor begrippen i.v.m. drinken, roken, drugs en uitgaan, onderwerpen dus die meer aansluiten bij hun leefwereld.

Daarom hebben we voor dit onderzoek naar jongerentaal het onderwerp 'eten en drinken' zeer ruim geïnterpreteerd. In de definitieve jongerenenquête werd naar de volgende 18 begrippen gevraagd: VEEL ETEN, ZEER LEKKER, GLAS BIER, OP CAFÉ GAAN, STEVIG DRINKEN, TIPSY, ZEER DRONKEN, OVERGEVEN, PROOST!, COCKTAILS MET BIER, SIGARET, ROKEN, TREKKEN VAN EEN SIGARET, JOINT, JOINT ROKEN, JOINT DRAAIEN, HIGH/STONED EN XTC-PIL.

De vragenlijst werd online over Vlaanderen verspreid via Thesistools (zie: www.studentenonderzoek.be), een website waarmee je gratis enquêtes op het internet kan plaatsen. Om zoveel mogelijk jongeren te bereiken, werd de enquête ook bekendgemaakt via het internet. De jongeren uit het middelbaar onderwijs bereikten we via een oproep in de elektronische nieuwsbrief van Maks!, een tijdschrift voor die doelgroep. We maakten de enquête ook bekend bij studenten hoger onderwijs via internetforums van studentenverenigingen. Het werd een groot succes: 673 jongeren vulden de enquête in.

Nadat alle gegevens in de database waren ingevoerd, bleken twaalf van de achttien begrippen interessant voor een artikel: VEEL ETEN, ZEER LEKKER, PINTJE, OP CAFÉ GAAN, TIPSY, ZEER DRONKEN, OVERGEVEN, PROOST!, COCKTAILS MET BIER, SIGARET, JOINT en HIGH/STONED. De twaalf artikelen hebben telkens dezelfde structuur. Op de eerste twee bladzijden vindt u:

- ◆ De **titel** = het begrip dat in het artikel besproken wordt.
- ◆ De **vraagstelling** uit de enquête. We stelden de jongeren telkens een vraag (bv. *Hoe zeg je veel eten?*) en lieten hen vervolgens een zin aanvullen (bv. *Geen wonder dat hij zo dik is, heb je hem al eens zien...*).
- ◆ De **populairste jongerenwoorden** (= de woorden die op de taalkaart staan). Meestal zijn dat woorden die meer dan vijf of tien keer werden opgegeven, afhankelijk van het totale aantal opgaven bij dat begrip. Tussen haakjes staat telkens hoeveel keer het woord precies werd opgegeven. Wanneer jongeren de dialectuitspraak weer-gaven (bv. *vulsteken*) dan werd dit meestal verneder-landst (bv. naar *volsteken*). De dialectische verkleinvormen (bv. *-ke*, *-eke*) werden daarentegen wél behouden

wanneer ze vaker voorkwamen dan de standaardtalige verlevorm. Alle benamingen die de jongeren hebben opgegeven, werden als jongerentaal beschouwd. Sommige daarvan behoren ook tot de standaardtaal of het dialect. We hebben dus bewust zelf geen selectie gemaakt uit de opgaven.

- ◆ De **overige jongerenwoorden** (= die die niet op de taalkaart staan), met tussen haakjes het aantal opgaven. Heel wat woorden werden maar één keer opgegeven.
- ◆ De **verspreiding**. Meestal worden hier de woorden besproken die een opvallende verspreiding/concentratie kennen, bv. woorden die alleen in een bepaalde provincie voorkomen of woorden die overal voorkomen, behalve in een bepaald gebied.
- ◆ De **taalkaart**. Bij het tekenen van de kaart proberen we telkens om door middel van de symbool- en/of kleurkeuze de onderlinge samenhang tussen de verschillende 'jongerentaalwoorden' aan te geven. Bij sommige begrippen wordt geen taalkaart gegeven, bv. wanneer alle jongerenwoorden gelijkmatig verspreid over Vlaanderen voorkomen.

Daarna volgt het bijbehorende artikel, waarin de verschillende benoemingsmotieven worden besproken en er (waar mogelijk) een etymologische verklaring voor de jongerenwoorden wordt gegeven. Soms was het wat zoeken (of zelfs gissen) naar de verklaringen, omdat jongerenwoorden niet altijd terug te vinden zijn in werken als Van Dale of het WNT. Toch konden we voor de meeste woorden wel een aannemelijke verklaring vinden. Een grote hulp voor jongerenwoorden die ontleend zijn aan het Engels, was Urban Dictionary. Dat is een online *slang* woordenboek waar internetgebruikers zelf definities kunnen geven. *Slang* is een soort van plat jargon, straattaal; of zoals Van Dale het omschrijft: 'de karakteristieke, onconventionele en soms platte woorden en uitdrukkingen gebruikt door de leden van een sociale groep'.

Nadat u dit derde deel van 'Variatie(s) op je bord!' gelezen heeft, zult u dus een aardig mondje jongerentaal kennen. Als dat niet *vet cool* is!

Op de kaarten in het artikel zijn geen provinciegrenzen en steden aangeduid, waardoor u misschien wat moeite kunt hebben om het kaartbeeld te interpreteren. De volgende blanco kaart met de namen van de provincies en de provinciehoofdsteden (+ Brussel) kan u helpen om meer inzicht te hebben in de dialectkaarten.

PINTJE

Welke benaming gebruik je onder vrienden voor **een glas bier**?

Vul aan: *Voor mij een ... aub!*

5+

pint(je) (608)

pinke (24)

pils(ke) (23)

bierke/biertje (20)

pot (bier) (13)

jupke (9)

glazen boterham (8)

drieëndertiger (7)

bok (6)

ribbeke (5)

vaas (5)

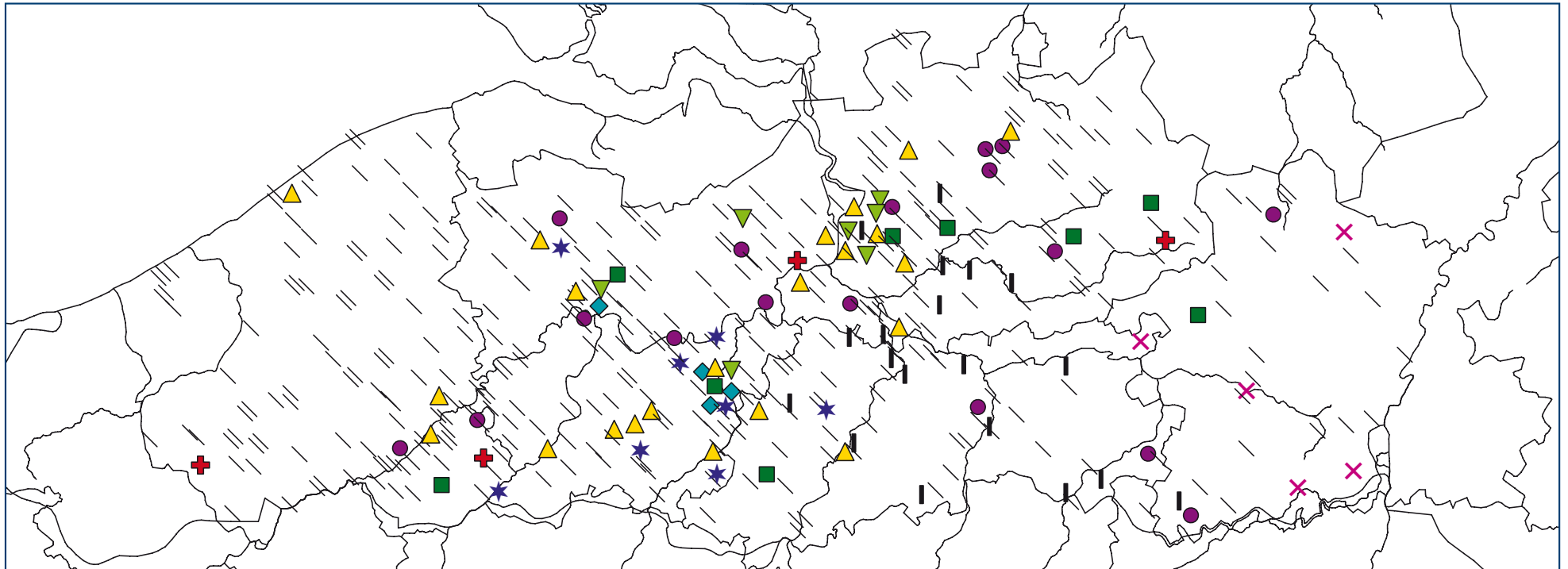
beest (1), bier (4), blondje (1), buuze (1), cara (1), cerveza (1), chope (1), chopeke (2), drasjke (1), fleske (2), fluit (1), fluitje (1), frisse (3), gebaar: pink opsteken (3), glaasje (1), glas (1), glas alcohol (1), glas bier (4), glazen vriend (1), globje (1), goeie (1), goudgele pretcilinder (1), helles (1), jup (1), jupi (1), jupiler (2), jupilereke (1), kattezeik (1), klep (2), klepke (1), klinkaard (1), oor (1), pinkje (3), pint bier (4), stek (1), stella (1), stellake (1), teugje (1), van dat geel met van dat wit op (1), zuiper (1)

Verspreiding

- ◆ *Pint* en *pintje* komen het meest voor. Opmerkelijk is de uitspraakvariant *pinke*, die een mooi geconcentreerd gebied vormt, dat zich uitspreidt over Vlaams-Brabant en het zuidwesten van Antwerpen. In West-Vlaanderen (behalve in het uiterste zuidoosten) is het *pintje* koning; er komt in die provincie haast geen enkele andere benaming voor.
- ◆ De Oost-Vlaamse pint wordt op heel wat verschillende manieren besteld. De benamingen *pot (bier)* en *ribbeke* komen (bijna) uitsluitend in die provincie voor. Ook *pils(ke)* komt vaak voor in Oost-Vlaanderen, net als in het westen van de provincie Antwerpen.
- ◆ Jongeren uit de stad Antwerpen spreken van een *glazen boterham*, een benaming die ook in het Oost-Vlaamse Gent, Aalst en Sint-Gillis-Waas voorkomt.
- ◆ *Bok* is een typisch Limburgse benaming.
- ◆ *Bierke/biertje*, *vaas* en *jupke* (van *Jupiler*) komen verspreid op de kaart voor. Het begrip *drieëndertiger* staat niet op de kaart, omdat die benaming te specifiek is. Niet elke pint is een drieëndertiger.

Pintje

∖	pint(je)	■	jupke
	pinke	▼	glazen boterham
▲	pils(ke)	◆	ribbeke
★	pot (bier)	+	vaas
●	biertje	×	bok

1. **Pils** ontleent zijn naam aan de Tjechische stad Plzeň (in het Duits: Pilsen), waar in 1842 voor het eerst een helder, goudkleurig bier gebrouwen werd. Daarvóór waren alle bieren donker of troebel. Bij de nieuwe brouwmethode gebeurde het gisten bij koude temperaturen, in plaats van in een warme omgeving. Via Duitsland veroverde het pilsbier de hele wereld. Vandaag is meer dan 90% van de bierconsumptie gebrouwen volgens de Pilsener methode.
2. **Pint** was oorspronkelijk een oude maateenheid voor vloeistoffen. De grootte kon verschillen naargelang van de streek, de tijd of hetgeen men afmat. De hoeveelheid was meestal ongeveer gelijk aan een halve liter. *Pint* onderging daarna een betekenisuitbreiding en kon ook 'kan of pot die een pint kan inhouden' betekenen. Vandaag wordt in Vlaanderen vooral het verkleinwoord *pintje* gebruikt voor 'een glas pilsbier'. In Vlaams-Brabant en het zuidwesten van Antwerpen voegt men aan *pint* het suffix *-ke* toe, maar omdat het verkleinwoord *pintke* onmogelijk uit te spreken valt, zegt men er gewoon *pinke*. Het gebruik om een pintje te bestellen door zijn pink op te steken, is ontleend aan deze vormvariant.
3. Sommige benamingen hebben als benoemingsmotief het voorwerp waarin het bier wordt gedronken. *Fleske*, *fluit(je)*, *glas/glaasje*, *glazen boterham*, *glazen vriend*, *klep(ke)*, *oor*, *pot*, *ribbeke* en *vaas* behoren tot die categorie.
 - ◆ **Fluit** wordt volgens het WNT en Van Dale gebruikt voor een 'hoog, naar de voet spits toelopend drinkglas'.
 - ◆ **Ribbeke** verwijst volgens een van de jongeren die dat woord invulde naar het geribbelde glas onderaan een bierglas.
 - ◆ Ook **klepke** en **oor** verwijzen naar onderdelen van het bierglas. Een *klep* is volgens Van Dale een 'deksel, sluitstuk op een opening, dat door een scharnier aan het voorwerp is bevestigd en daardoor open- en dichtslaan kan'. In het WNT krijgt *klep* o.a. de meer specifieke betekenis: 'scharnierend deksel (lid) van een drink- of schenkan, flapkan'. Vroeger waren sommige bierglazen van een tinnen *klep* voorzien. Die glazen hadden dan ook meestal een handvat of *oor*.

- ◆ Van Dale vermeldt **vaas** in de betekenis 'glas in de vorm van een smalle vaas waarin bier wordt geschonken' en voegt eraan toe dat vooral het verkleinwoord *vaasje* gebruikelijk is.
- ◆ **Glazen boterham** en **glazen vriend** zijn twee ietwat grappige benamingen, gevormd op basis van metonymie. De eerste ontleent haar naam aan de voedzame eigenschap van bier (volgens sommigen zou een pint evenveel calorieën bevatten als een boterham) en de tweede aan het feit dat de bierdrinker zijn pint als een vriend beschouwt. We zouden **goudgele pretcilinder** in dezelfde categorie kunnen onderbrengen. Ook die benaming drukt op een nogal plastische manier de appreciatie voor het pintje uit.

4. Enkele benamingen zijn ontleend aan een vreemde taal. **Cerveza** en **chope** komen respectievelijk uit het Spaans en het Frans. *Cerveza* betekent 'bier' (maar kan ook voor 'glas bier' gebruikt worden) en *chope* betekent zowel 'biertglas' als 'glas bier'. De benamingen **bok** en **helles** zijn ontleend aan het Duits. In de Duitse stad Einbeck wordt al sinds de 15de eeuw Einbecker Bier ge-

produceerd. In het Beierse dialect werd dat al gauw als *Ainpöckisch Bier* uitgesproken, vervolgens als *Ainpöck* en ten slotte door volksetymologie als *Ein Bock*. *Bok* betekende dus oorspronkelijk 'glas bokbier'. In Nederland is Bokbier (naar het recept uit Einbeck) het bekendste speciaalbier. Ook *helles* komt uit het Duits. *Hell* is Duits voor 'licht, helder' en *Hellesbier* betekent er in informele taal '(een glas) licht bier, pils' (Van Dale DN). Hetzelfde naamgevingsmotief vinden we in het Nederlands bij het woord *klare* voor 'jenever'.

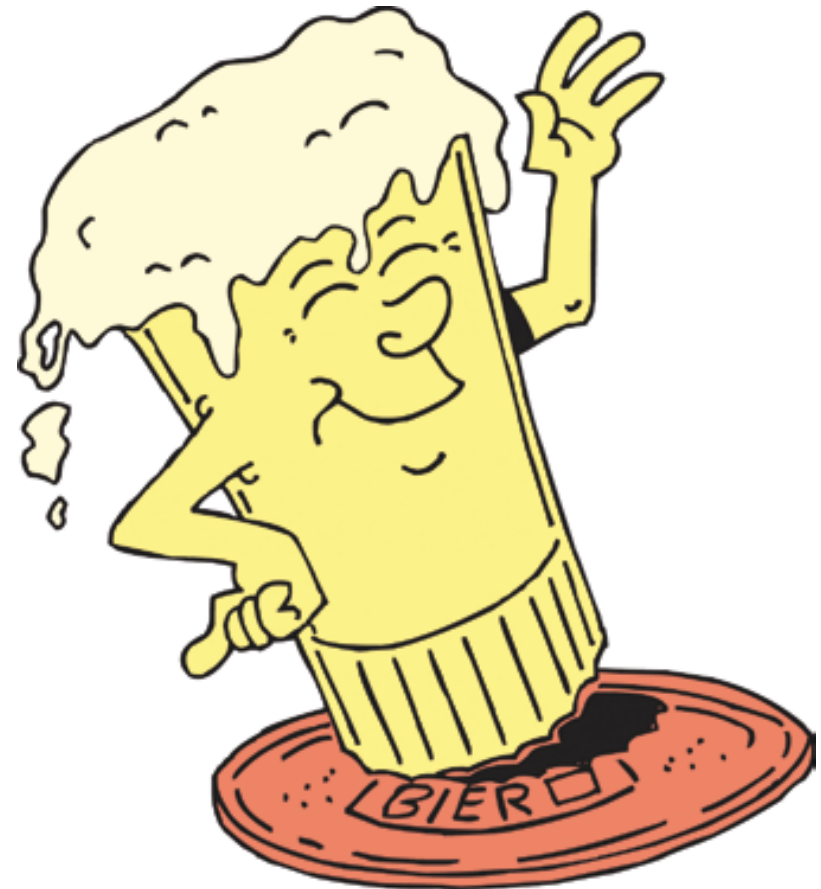

5. Andere benamingen verwijzen dan weer naar een bepaald merk van bier: **cara, jupiler** (met de varianten **jup, jupi, jupke, jupilereke**), **stella** (met **stellake**) en waarschijnlijk ook **bok**. Dat *jupke* het vaakst voorkomt, is niet verwonderlijk. Jupiler heeft in België het grootste marktaandeel van alle pilsbieren. Het bier ontleent zijn naam aan het plaatsje Jupille-sur-Meuse (een deelgemeente van Luik), waar het gebrouwen wordt. Stella Artois wordt gebrouwen in Leuven. Het bier kwam oorspronkelijk op de markt als kerstbier onder de naam *Stella*, Latijn voor 'ster'. Artois is de naam van de brouwersfamilie die het bier produceerde. Cara Pils is een goedkoop pilsbier dat in België verkocht wordt, maar waar de naam vandaan komt, is niet bekend.
6. **Teugje, zuiper** en misschien ook **globje** verwijzen naar het drinken van het bier. Een teug is een hoeveelheid drank die men in één keer in de mond neemt. Vreemd is dat *zuiper* hier niet verwijst naar degene die drinkt, maar naar dat wat gedronken wordt. Naar de etymologie van *globje* is het gissen. Misschien is het een onomatopee, die het geluid nabootst van het (ad fundum) leegdrinken van een pint?
7. **Blondje, frisse** en **goeie** verwijzen naar eigenschappen van het pintje. Het bier is blond van kleur, smaakt het best wanneer het fris gedronken wordt en is verfrissend als dorstlesser. De uitdrukking *een frisse pint* hoor je dikwijls op café. *Een goeie* wordt wel vaker gebruikt voor alcoholische dranken, maar dan vooral voor sterkedrank.
8. Naar de verklaring van *beest, buzze, drasjke, klinkaard* en *stek* is het raden:
- ◆ **Beest** verwijst misschien naar het feit dat het bier 'beestig' van smaak is (zie ZEER LEKKER) of naar het feit dat mensen die te veel pintjes drinken wel eens het beest durven uit te hangen.
 - ◆ **Buzze** werd opgegeven in West-Vlaanderen, waardoor we er vanuit kunnen gaan dat het eigenlijke woord *beurs* is. Mogelijk verwijst dit woord naar het voorwerp waaruit het bier gedronken werd (wat dan de vorm van een beurs zou hebben), ofwel heeft het iets te maken met de uitdrukking *beurs geven*, wat 'zich krachtig inspannen' betekent. *Buzze geven* zou dan in deze context gebruikt worden voor 'stevig

drinken'. De uitdrukking *beurs geven* heeft te maken met het opdraaien van een petroleumlamp. Men moest de beurs (= de lont) naar boven draaien om de lamp heviger te doen branden. Andere verwante uitdrukkingen zijn *katoen geven* en *sajet geven*, waarbij *katoen* en *sajet* eveneens verwijzen naar de lont van zo'n lamp.

- ◆ **Drasjke** is waarschijnlijk een uitspraakvorm van *dret-sjke*. *Dret(s)* wordt in sommige dialecten gebruikt voor 'vloeibare brij' en *dretsen* of *dressen* betekent volgens Van Dale 'veel op straat lopen', wat vaak de bijklank 'veel op café gaan' heeft.
- ◆ **Klinkaard** krijgt in Van Dale enkel de verklaring 'soort van baksteen', maar was volgens het WNT vroeger ook een benaming voor een oude munt en voor een soort vaartuig. Wellicht verwijst *klinkaard* in onze betekenis gewoon naar het klinken van de glazen.

- ◆ **Stek** is volgens het WNT o.a. een bijvorm van *stuk*, in de betekenis 'boterham'. We hebben hier dus mogelijk te maken met hetzelfde benoemingsmotief als bij *glazen boterham*, al lijkt ons dat wel vergezocht.

TIPSY

Hoe zeg je **een beetje zat zijn**?

Ik kan niet goed tegen de drank, na een glaasje wijn voel ik mij al ...

10+

(beetje) tipsy (172)

(beetje) licht(jes) (117)

(beetje) in de wind (95)

(beetje) zat(jes) (75)

(beetje) aangeschoten (50)

(beetje) scheef (33)

(beetje/licht) dronken (33)

licht in de kop/in het hoofd (31)

draaien/draaierig (18)

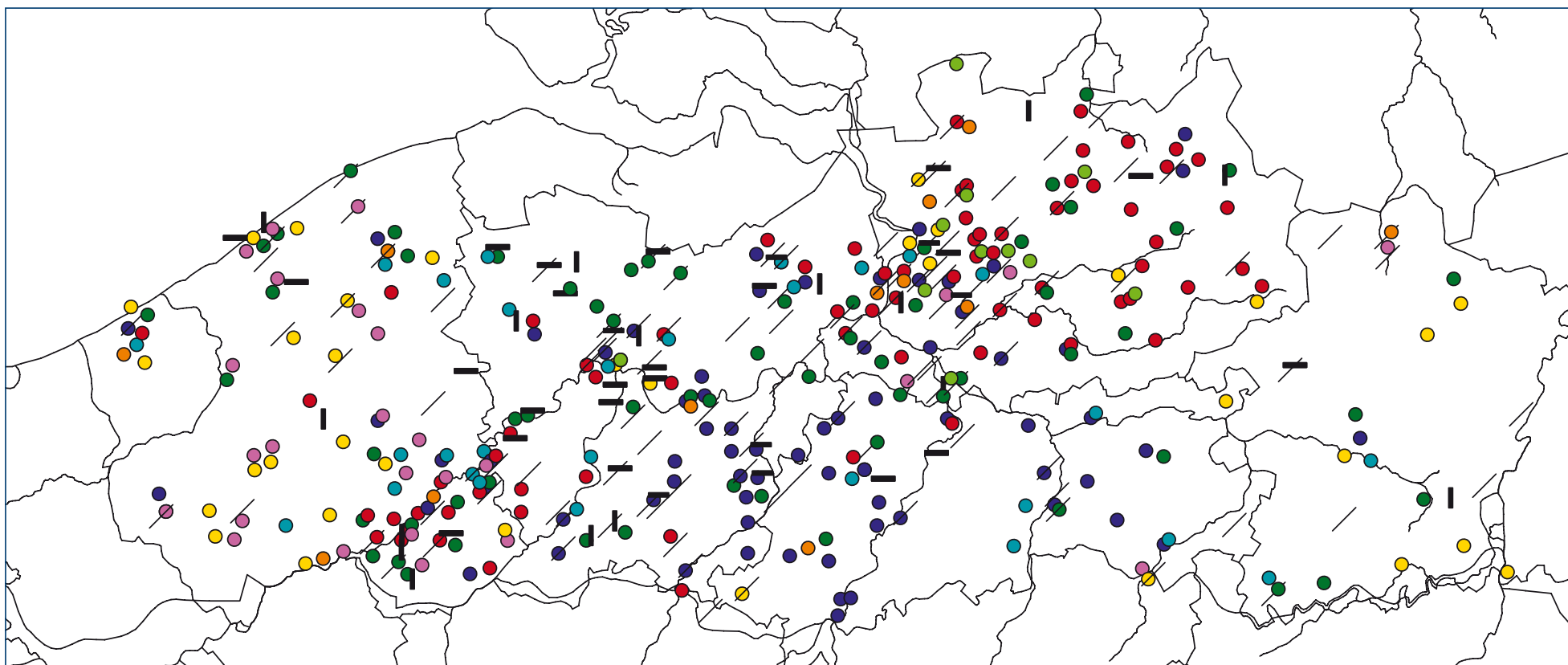
(beetje) weg (14)

murg (11)

aangeslagen (2), aardig (1), (beetje) canard (3), (beetje) happy (3), beetje kroot (1), beetje lazarus (1), (beetje) leutig (5), beetje melk (1), (beetje) mul (3), (beetje) teut (4), beetje tiereliere (1), (beetje) tureluut (4), beetje tuut (1), (beetje) uit de haak (3), beetje wiiliii (1), belabberd (1), beneveld (2), beschonken (7), bevlogen (1), bezopen (3), blozen (1), bruin (1), dipsy (2), dizzy (7), door de neus (2), draailings (1), droezelig (1), duizelen (2), duizelig (1), één te veel ophebben (1), flapigeol (1), flu (1), gaan (1), gaga (1), geestig (2), gelanceerd (1), gelijk een woosy (1), giechelachtig (1), goed (1), groggy (5), halfzat (1), het al (in je hoofd) voelen (4), high (2), hoog in den bol (1), in andere sferen. (1), in hogere sferen (1), in the mood (1), kegel (2), krik (1), krom (1), lam (1), (licht) banaan (2), lichtjes in de wolken (1), lollig (1), minder (1), moe (1), niet (echt) goed (2), niet meer op zijn benen kunnen staan (en varianten) (3), niet meer zo olympisch (1), nogal toe (1), onder de piet uit (1), onnozel (2), onnuchter (1), oozy (1), op wolkjes lopen (1), peel (2), pips (2), plezant (2), prettig (dicht) (2), redelijk schijte (1), roze olifanten zien (1), scheel (7), slecht (1), sleren (1), tof (1), tureluur (2), tuutuut (1), van de kaart (1), verblijd (1), vrolijk (3), wat dicht (1), wat veel op (1), wasted (1), wazig (1), wieww (1), woeptiedoe (1), woosy (3), zacht (2), zattekes (6), zo zat als een patat (1), zot (1), zwannerig (1), zweven (5), zweverig (2)

Tipsy

- / (beetje) tipsy
- (beetje) aangeschoten
- (beetje) in de wind
- (beetje) licht(jes)
- (beetje) scheef
- (beetje) weg
- (beetje) zat(jes)
- (beetje/licht) dronken
- murg
- licht in de kop/in het hoofd
- ┆ draaien/draaiërig

Verspreiding

- ◆ Omdat er voor dit begrip veel benamingen zijn opgegeven, zijn enkel die met tien attestaties of meer opgenomen op de kaart.
- ◆ Vlaamse jongeren die wat te veel gedronken hebben, voelen zich (*een beetje*) *tipsy*. Die Engelse term is met 172 attestaties veruit de meest gebruikte benaming uit de jongerentaal om een toestand van lichte dronkenschap te beschrijven.
- ◆ Het standaardtalige *dronken* wordt vooral in de West-Vlaamse jongerentaal veelvuldig gebruikt. Ook *aangeschoten*, eveneens standaardtaal, komt vooral in die provincie voor. Dat laatste woord komt ook in de provincies Antwerpen en Limburg vrij vaak voor.
- ◆ De benaming *murg* (meestal als *murreg* of *meureg* uitgesproken) is typisch voor de provincie Antwerpen. Het woord is elders niet opgegeven, behalve in Gent.
- ◆ Ook *weg* komt vooral in Antwerpen voor, met daarnaast ook een paar attestaties verspreid over heel Vlaanderen.
- ◆ *In de wind* is eveneens in heel Vlaanderen bekend, maar een opvallend grote concentratie attestaties zien we in het midden van ons taalgebied.
- ◆ Voor de benaming *lichtjes* onderscheiden we twee grote gebieden: de provincie Antwerpen met daarbij aansluitend het Waasland en het gebied dat zich uitstrekt van de streek rond Kortrijk tot Gent.

Opmerking: Omdat er voor TIPSY heel wat benamingen zijn, worden de opgaven *aangeschoten, lazarus, zat(jes), dronken, beneveld, beschonken, bezopen, halfzat*, en *onnuchter* hier niet besproken. Ze betekenen ook in de standaardtaal gewoon 'dronken'. De jongeren hebben er meestal een *beetje* of *licht* voorgezet, omdat er naar een toestand van lichte dronkenschap werd gevraagd.

1. De jongeren gebruiken heel wat benamingen die ontleend zijn aan het Frans (*canard, flou*) of het Engels (*happy, tipsy, dipsy, dizzy, gelijk een woosy, groggy, high, in the mood, oozy, wasted, woozy, woepitdoe*). Bovendien blijkt dat van die woorden vaak ook de Nederlandse tegenhanger bestaat. Dat is bijvoorbeeld het geval bij *flou* (naast *wazig*), *happy* (naast *vrollijk*) en *dizzy* (naast *draai-erig*).

- ◆ **Canard** komt mogelijk van de Franse uitdrukking *être trempé comme un canard* (letterlijk: 'onder water staan als een eend'). Die uitdrukking betekent volgens Van Dale FN 'zo zat zijn als een (verzopen) kat'.
- ◆ **Woozy** betekent in het Engels 'aangeschoten, lichte-

lijk beneveld'. De verwante woorden **woosy** en **oozy** die door de jongeren werden opgegeven, staan niet in Van Dale EN, maar we vonden wel een verklaring op de website Urban Dictionary. Een woos is volgens dat woordenboek een sul, een slappe kerel, een doetje. Vlaamse jongeren gebruiken het woord woosy inderdaad meestal in die betekenis. Ze zeggen dan bijvoorbeeld: 'Amal, ge zijt nogal ne woosy' tegen iemand die zich als een doetje gedraagt. Ooze wordt door het online woordenboek verklaard als 'zich in een oncontroleerbare toestand bevinden door het gebruik van verdovende middelen'.

- ◆ **Tipsy**, het populairste woord uit de enquête, betekent ook in het Engels 'aangeschoten, lichtjes dronken'. Het is afgeleid van het werkwoord *to tip*, wat 'schuinzetten, uit zijn evenwicht brengen' betekent. **Dipsy** wordt op Urban Dictionary verklaard als 'the state between drunk and tipsy'. Het lijkt ons inderdaad aannemelijk dat *dipsy* een contaminatie is van *drunk/dronken* en *tipsy*. Mogelijk heeft ook het bestaan van het woord *dip* (zoals in *een dipje hebben*) invloed gehad op de woordvorming.

- ◆ **Wasted** (letterlijk 'versleten, kapot, verspild') wordt in Van Dale EN ook verklaard als 'onder de drugs/alcohol, dronken, high'. Het adjectief is afgeleid van het werkwoord *to waste*, wat 'verslijten, verspillend handelen' betekent.
 - ◆ **In the mood** wordt in het Engels meestal gevolgd door een voorzetsel; men zegt: *in the mood for/to*, wat 'in de stemming voor/om' betekent. In het Nederlands kan *in the mood* wel perfect op zichzelf gebruikt worden. Volgens Van Dale mag je zelfs *in de mood* zeggen. Het betekent dan 'in de (juiste) stemming zijn'. De jongeren hebben dit woord waarschijnlijk opgegeven omdat iemand die lichtjes aangeschoten is, zich vaak prettig voelt (zie verder).
 - ◆ **Woepidoe** is een vernederlandsing van het Engelse *whoop-de-do*, wat volgens Van Dale EN slang is voor 'uitbundigheid, luidruchtige verwarring, viering'. *Woep(s)* en *woepie* staan ook in Van Dale. *Woep(s)* wordt gebruikt voor een plotse gebeurtenis (bv. '*Woep(s), hij viel op de grond*') en *woepie* is een uitroep van vreugde. Het zijn alle klankexpressieve woorden.
2. Opvallend is dat de jongeren verscheidene woorden opgegeven hebben die eigenlijk gewoon op een vrolijke toestand, op het zich goed voelen wijzen: **goed, happy, leutig, geestig, giechelachtig, lollig, plezant, prettig, tof, verblijd** en **vrolijk** behoren tot die categorie. Verwonderlijk zijn die opgaven niet, want iemand die wat 'in de wind' is, voelt zich meestal vrolijk.
 3. Anderzijds hebben de jongeren ook een hele groep negatieve woorden opgegeven, die wijzen op een toestand waarin men zich slecht voelt: *aangeslagen, belabberd, niet (echt) goed, pips, slecht, aardig, minder, moe, krik, lam* en *schijte* behoren tot die groep. Iemand die zijn staat van dronkenschap met een van die woorden omschrijft, heeft waarschijnlijk al iets meer op dan een persoon die dat met de woorden onder punt 2 doet.
- ◆ **Aardig** heeft in de standaardtaal een positieve connotatie, want het betekent 'bevallig, lieftallig', maar in het dialect kan het ook een negatieve gevoelswaarde hebben. Het betekent dan 'ongesteld, onpasselijk'. We mogen ervan uitgaan dat de jongere uit Herzele die het woord opgaf, die laatste betekenis bedoelde.

- ◆ **Belabberd** betekent ‘ellendig, beroerd, miserabel’. Het woord is afgeleid van het Middelnederlandse *belabberen*, wat ‘bevullen’ betekende en verwant is met *lebberen* ‘hoorbaar drinken, slobberen’.
 - ◆ **Krik** en **pips** betekenen ongeveer hetzelfde. *Krik* krijgt in Van Dale de verklaring ‘een beetje ziek’ en *pips* ‘lusteloos, bleek, zwak’. *Krik* zou afgeleid zijn van het werkwoord *krikken* (‘een krakend geluid maken’), dat op zijn beurt een klanknabootsing is. *Pips* is afkomstig van *de pip hebben*, waarbij *pip* een vogelziekte is.
4. Opmerkelijk is dat de jongeren een reeks woorden hebben opgegeven die klanknabootsend of klankexpressief zijn: *gaga*, *krik*, *wiiiii*, *wieuw*, *woeptidoe*, *tiereliere*, *tureluut*, *tureluur*, *tuut*, *tuutuut* en *teut* behoren daartoe. We noemen zulke woorden onomatopeeën. Voor de verklaring van *woeptidoe* en *krik*, zie punt 1 en 3.
- ◆ **Gaga** betekent volgens Van Dale ‘kinds, halfwijs’. Het woord bootst babygeluiden na en suggereert zo het terugvallen in het kinderstadium.
 - ◆ Ook **wiiiii** en **wieuw** zijn vermoedelijk onomatopeïsch gevormd. Iemand die zich *wiiiii* of *wieuw* voelt, geeft aan dat hij zich wat zweverig, licht in het hoofd voelt. Het woord wordt in die context vooral in spreektaal gebruikt en gaat dan dikwijls gepaard met het draaien van de ogen en/of het hoofd. We vinden in het WNT heel wat verwante woorden. *Wieuw* wordt volgens dat werk gezegd van wind ‘die kwaad is’ en *wieuwen* is een benaming voor het geluid van de uil (volgens Van Dale: van jonge katjes). De betekenis van *wiewauwen*, nl. ‘zich gedurig heen en weer bewegen; slingeren, wiebelen, zwaaien’, sluit nog dichtter aan bij onze betekenis ‘dronken’.
 - ◆ **Tureluut** en **tureluur** zijn ofwel in het Nederlands klanknabootsend gevormd, ofwel in het Frans en daarna door het Nederlands overgenomen uit die taal (WNT). *Tureluur/tureluut* werd in het Middelnederlands gebruikt om de heldere klanken van een fluit, een vogel of een orgel na te bootsen. Vervolgens ontstonden ook het substantief *tureluur/tureluut*, met o.a. de betekenis ‘eentonig deuntje’ en ‘humeur’ (in de uitdrukking *uit zijn tureluur zijn*) en het adjectief *tureluur/tureluut* met de

betekenis 'dol, gek' en 'dronken'. Volgens het WNT zijn de vormen op *-uut* typisch Vlaams. Dat geldt ook voor de betekenis 'dronken', aangezien die niet is opgenomen in Van Dale en in het WNT het label 'gewestelijk in België' krijgt. Van Dale vermeldt wel *tureluurs*, met de betekenis 'buiten zichzelf, dol'.

- ◆ **Tierelier** is duidelijk verwant met *tureluur* en *tureluut*. Het woord wordt gebruikt om een opgewekt muzikaal geluid na te bootsen. In het eerste deel van het woord herkennen we het werkwoord *tieren*. Uit dit *tierelier* ontstond het werkwoord *tierelieren*, dat ons dichterbij de betekenis 'tipsy' brengt. Het evolueerde nl. van de letterlijke betekenis 'een opgewekt geluid maken' naar 'pret maken, aan de zwier gaan' (WNT).
- ◆ **Teut** in de betekenis 'dronken' krijgt in Van Dale het label 'informeel' en in het WNT 'gewestelijk'. Het is een onomatopoeie, net als het werkwoord *teuten*, waarvan het is afgeleid. *Teuten* betekent enerzijds 'treuzelen, prutsen' en anderzijds 'babbelen, kletsen'. **Tuut** en **tuutuut** (een duplicatie van *tuut*) zijn waarschijnlijk gevormd uit *teut*, met klankverandering onder invloed van *tureluut* en *tureluur*.

5. Naast **in de wind zijn** ('licht beschonken zijn') hebben de jongeren ook uitdrukkingen en zegswijzen opgegeven die in de standaardtaal eigenlijk iets anders betekenen dan 'dronken zijn' en uitdrukkingen die ze zelf wat aangepast hebben:

- ◆ **In de wolken zijn** *over iets* en **in hogere sferen verkeren** betekenen volgens het Idioomwoordenboek van Van Dale (IVD) hetzelfde, nl. 'zeer blij zijn over iets en daar helemaal van vervuld zijn'. *In de wolken* vinden we ook terug in de uitdrukking *met zijn hoofd in de wolken lopen*, dat 'zich niet in de werkelijkheid bevinden, helemaal vervuld zijn van blijdschap, verliefdheid of opwinding' betekent. Het IVD voegt er nog aan toe: 'Het gaat hier altijd om een tijdelijke toestand die gevolgd wordt door een ontzuivering'. **Op wolkjes lopen** betekent ongeveer hetzelfde als de andere uitdrukkingen met *wolken*, maar werd vreemd genoeg in geen enkel spreekwoordenboek teruggevonden. De opgave **in andere sferen** is waarschijnlijk gewoon een variant op *in hogere sferen*.

- ◆ **Van de kaart zijn** betekent volgens IVD 'overstuur zijn, in de war zijn'. De uitdrukking is volgens dat werk vergelijkbaar met de verouderde uitdrukking *de kaart kwijt zijn*, wat 'zijn macht en invloed kwijt zijn' betekent.
- ◆ **Het hoog in de bol hebben** krijgt in IVD de verklaring 'hoge ambities hebben, verwaand zijn'. *Bol* staat in de uitdrukking voor 'hoofd' en meer bepaald voor het verstand dat erin zit.
- ◆ **Uit de haak zijn** is Belgisch-Nederlands voor 'niet in de vereiste of gewenste toestand of orde zijn' of 'uit de toon vallen' (Van Dale).
- ◆ **Melk zijn, kegel zijn** en **door de neus zijn** komen niet als zodanig in de spreekwoordenboeken voor, maar we hebben wel uitdrukkingen gevonden waarin *melk*, *kegel* en *neus* voorkomen en waarop de opgaven mogelijk gebaseerd zijn. *Door de neus geboord* is volgens het Alcoholisch Spreekwoordenboek een Vlaamse uitdrukking voor 'dronken zijn'. De uitdrukking ontleent haar ontstaan aan het feit dat iemand die dronken is, zwaar door de neus ademt. *Kegel* vinden we in dat-

zelfde woordenboek terug in de uitdrukkingen *een kegel hebben* (= 'een flinke drankadem hebben') en *een kegel in de kop hebben* (= 'een kater hebben'). Mogelijk verwijst *kegel* in die uitdrukkingen ook naar de neus. Met *melk zijn* wordt misschien *van zijn melk zijn* bedoeld, een uitdrukking die 'de kluts kwijt zijn' betekent (Van Dale).

- ◆ De uitdrukking **onder de piet uit** die in het Belgisch-Limburgse Bocholt werd opgegeven, is in geen enkel (spreek)woordenboek te vinden.
6. Een zesde categorie opgaven die we kunnen onderscheiden, zijn woorden die op een slecht evenwichtsgevoel wijzen (*draaien, draaiierig, draailings, duizelig, duizelen, niet meer op zijn benen kunnen staan, sleren, zweven* en *zweverig*) of op een onheldere geest (*droezelig* en *wazig*).
- ◆ Van Dale verwijst enkel bij **zweverig** en **wazig** naar een toestand van dronkenschap. We lezen bij *zweverig*: 'licht in het hoofd, enigszins duizelig of bedwelmd, bv. ten gevolge van het drinken van alcohol' en bij *wazig*:

'tijdelijk onhelder van geest, bv. door slaapdrunkenheid'. **Draaiierig** en **duizelig** zijn volgens Van Dale synoniemen, die allebei 'licht in het hoofd, in een toestand dat alles voor de ogen schijnt te draaien' betekenen.

- ◆ **Sleren** is gewestelijke taal voor '(uit)glijden'. Het woord is verwant met *slee* en met het Engelse *to slide* (WNT).
- ◆ **Droezelig** staat niet in de woordenboeken, maar wel *droezig*, wat gewestelijke taal is voor 'troebel'. Het woord is verwant met *droes(em)*, wat 'onzuiver bezinksel in een vloeistof; in het bijzonder in wijn' betekent.
- ◆ Ook **lichtjes, het al in je hoofd voelen, licht in de kop en licht in het hoofd** sluiten enigszins aan bij deze categorie.

7. De enquête leverde ook een reeks woorden op die 'niet recht' betekenen. **Krom, scheel** en **scheef** zijn volgens Van Dale synoniemen, die alle 'niet symmetrisch, zó dat de as niet recht loopt' betekenen. De link met dronkenschap is snel gelegd: iemand die te veel opheeft, kan meestal nog moeilijk op een rechte lijn lopen. Bij *scheef* vermeldt Van Dale

expliciet dat het woord in de volkstaal gebruikt wordt voor 'dronken'. *Scheel* wordt vooral gebruikt voor de aandoening waarbij de ogen niet op één punt gericht kunnen worden. Van iemand die zat is, zegt men ook wel dat hij of zij *scheel ziet*. Die uitdrukking heeft wellicht invloed gehad op *scheel zijn*. Mogelijk moeten we ook de opgave **banaan** bij deze categorie onderbrengen. De voornaamste eigenschap van een banaan is namelijk dat ze krom is.

8. **Murg** (meestal uitgesproken als *murreg* of *meureg*) en **zacht** (meestal uitgesproken als *zocht*) betekenen allebei 'gaar gemaakt door koken' en '(over)rijp'. *Murg* wordt in die betekenissen alleen in de (Brabantse) dialecten gebruikt, *zacht* ook in de standaardtaal. Daarnaast betekenen beide woorden ook 'dronken', waarschijnlijk omdat iemand die te veel gedronken heeft, vergeleken wordt met voedsel dat te lang gekookt is of fruit dat overrijp is. *Murg* is volgens het WNT een bijvorm van *merg* ('beenmerg'). Het is mogelijk verwant met *murw* ('week, zacht'). Ook **mul** (letterlijk 'pulverig, los') kan volgens Van Dale in figuurlijke zin 'zacht' betekenen. Dat woord wordt echter zelden gebruikt in de betekenissen 'gaar' en 'overrijp'. Mogelijk moeten we ook de opgave **bruin** interpreteren als 'overrijp'.

9. Tot slot zijn er nog woorden die in geen van bovenstaande categorieën onder te brengen zijn: *weg, bevlogen, gelanceerd, kroot, toe, onnozel, pele, roze olifanten zien, dicht, zot* en *zwanzerig*.

- ◆ *In de kroot/krotten* zijn betekent volgens Van Dale 'dronken zijn'. **Kroot** is afkomstig van het Franse *carotte* ('wortel'). Volgens het Alcoholisch Spreekwoordenboek betekent de uitdrukking letterlijk 'een hoogrode kleur (van de drank) hebben'.
- ◆ **Bevlogen** betekent in de standaardtaal 'wild enthousiast, geestdriftig, bezielde' en heeft dus niets met 'dronken zijn' te maken. Misschien moeten we het 'vliegen' hier letterlijk nemen; dan kunnen we het woord vergelijken met opgaven als *zweverig* en *in de wolken*.
- ◆ Wie wat aangeschoten is, doet soms **zot, onnozel** of **zwanzerig**. Dat laatste woord is afgeleid van het werkwoord *zwanzen*, wat 'grappen, onzin vertellen' of ook 'gekheden uithalen' betekent.
- ◆ De uitdrukking **roze olifanten zien** betekent volgens Van Dale 'dingen zien die er niet zijn, hallucineren'.

- ◆ **Toe, dicht** en **weg** verwijzen waarschijnlijk alle drie naar het (gedeeltelijk) wegvallen van de verstandelijke vermogens. *Toe* en *dicht* slaan dan op het *toe* of *dicht* zijn van het hoofd, meer bepaald de hersenen en *weg* kunnen we interpreteren als: er niet meer met zijn hoofd bij zijn, niet meer bij de zaak zijn. Misschien moeten we ook **gelanceerd** op die laatste manier interpreteren, al kan dat woord even goed 'klaar om te beginnen' betekenen.
- ◆ De oorsprong van **peel** (uitspraak: *pele*) is niet eenduidig te verklaren. *Peel* heeft verschillende betekenissen, waarvan de bekendste wellicht 'pel, peul' is. De opgaven *de bast af* en *geschild* bij 'ladderzat' doen vermoeden dat we met die betekenis van *peel* te maken hebben. *Bast* en *schil* zijn immers synoniemen voor *pel* en *peul*. Mogelijk wordt iemand die te veel opheeft, vergeleken met een vrucht die ontdaan is van haar schil. *Peel* zou dan 'gepeld' betekenen (vgl. het Franse werkwoord *peler*). In het vorige artikel zagen we trouwens al dat *X gaan schellen* gebruikt wordt voor 'op café gaan'. Een andere betekenis van *peel* is 'de pin of punt van een tol' (WNT). Die betekenis kunnen we dan weer linken aan de uitdrukking 'zo zat als een tol'.